

שו"ת בהלכה לשולחן שבת

מאת הרב משה חיים חנונו שליט"א

גיליון מס' 157

הלכות חנוכה

חכמינו זכרונם לברכה תקנו להדליק נרות בשמונת ימי החנוכה. ימים אלו נקבעו כימי הלל והודיה לה' יתברך על הניצחון הניסי של החשמונאים אל מול היוונים, ועל טהרת בית המקדש וחינוכו מחדש.

כשנכנסו היוונים להיכל, טימאו את כל השמנים שהיו בו. לאחר הניצחון, כשביקשו להדליק את מנורת המקדש, לא נמצא שמן טהור - עד שנעשה נס ונמצא פח שמן קטן, חתום בחותמו של כהן גדול, שהיה בו כדי להדליק יום אחד בלבד. נעשה בו נס, והשמן דלק שמונה ימים רצופים.

גם נשים חייבות במצווה זו, אף על פי שבדרך כלל פטורות ממצוות שהזמן גרמן, במצוות נר חנוכה חייבות, כיוון שאף הן היו שותפות באותו הנס.

פרסום הנס: כל דיני 'המקום' ו'הזמן' שקבעו חכמים בהדלקת נר חנוכה נועדו כדי לפרסם את הנס. לפיכך, תקנו להדליק את הנרות ליד הפתח או החלון הפונה לרשות הרבים, כדי שהעוברים ברחוב יראו את הנרות. כמו כן, תקנו להדליק את הנרות משתישקע החמה, שאז הרחובות עדיין מלאים באנשים שחוזרים מעבודתם[1].

חביבות המצווה: מצוות הדלקת נרות חנוכה חביבה וחשובה ביותר, לפיכך קבעו חכמים שאפילו עני שאין לו אפשרות לקנות נרות, צריך לחזר על הפתחים או למכור את כסותו כדי לקנות נרות חנוכה. ואף שלקיום מצוות אחרות אין חובה על האדם לחזר על הפתחים או למכור את כסותו, כאן שיש במצווה "פרסום הנס", החיוב גדול יותר. אלא שאין העני צריך להדר במצווה, ודי לו להדליק נר אחד בכל יום[2].

עשיית מלאכה: נהגו הנשים להימנע מעשיית מלאכה בזמן שנרות החנוכה דולקים. יש נשים שנהגו להימנע מעשיית מלאכה במשך כל ימי החנוכה, ובמיוחד ביום הראשון והשמיני. אולם למעשה המנהג להימנע ממלאכה רק בשעה שהנרות דולקים, ואף זאת רק בחצי השעה הראשונה שבה יוצאים ידי חובת המצווה.[3]

סוג המלאכה: האיסור הוא על מלאכות האסורות בחול המועד (כגון כביסה, תפירה וכדומה). אולם הכנת אוכל נפש, בישול וטיגון - מותרים לכל הדעות.

ברכות ההדלקה

האם מותר להתחיל להדליק את הנר הראשון תוך כדי אמירת הברכות, או שיש להמתין עד לסיום כל הברכות כולן קודם ההדלקה?

בלילה הראשון מברך קודם ההדלקה שלוש ברכות: "להדליק נר", "שעשה ניסים", ו-"שהחיינו". מליל שני ואילך מברכים רק שתי ברכות: "להדליק נר" ו-"שעשה ניסים"[4].

בכל אופן, יש להקפיד לכתחילה להתחיל להדליק אך ורק בסיום כל הברכות, כדי שיהיו הברכות "עובר לעשיתן". כלומר הברכה חייבת להיאמר במלואה לפני תחילת מעשה המצווה. ואם יתחיל להדליק תוך כדי הברכה, נמצא שחלק מהברכה נאמר תוך כדי המעשה ולא קודם לו[5].

ישנן כמה נוסחאות בברכות ההדלקה - מהם השינויים המרכזיים בין המנהגים, וכיצד עלי לנהוג?

ישנם כמה שינויים בנוסח ברכות ההדלקה כדלהלן וכל אחד יחזיק במנהג אבותיו:

בנוסח ברכת "להדליק נר": מנהג בני ספרד: מברכים "להדליק נר חנוכה" (ללא המילה "של"). וטעמים רבים נאמרו בזה על דרך הפשט ועל דרך הסוד (עיין בהערה)[6]. מנהג בני אשכנז: נוהגים לומר "להדליק נר שֶׁל חנוכה" (ויש מאשכנז הנוהגים כספרדים כדעת הגר"א)[7].

בנוסח של "שעשה ניסים": אומרים "בזמן הזה" (ללא ו' החיבור: לא "ובזמן הזה")[8].

ניקוד ברכת "שהחיינו" (בלילה הראשון) - מנהג בני ספרד: אומרים "והגיענו לַזְּמַן הזה" (הלמ"ד מנוקדת בפַּתַח)[9]. מנהג בני אשכנז: אומרים "והגיענו לִזְמַן הזה" (הלמ"ד בחִירִק)[10].

מתי נכון לומר את הנוסח של "הנרות הללו", האם תוך כדי ההדלקה או אחר סיומה? ומה החשיבות של הדיוק במילות הנוסח?

זמן אמירת "הנרות הללו" לכתחילה, לאחר שבירך והדליק את הנר הראשון (שהוא עיקר המצווה), יתחיל לומר את הנוסח תוך כדי הדלקת שאר נרות ההידור. שכן משמעות המילים "הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ אֲנוּ מַדְלִיקִין" - שהאמירה מתייחסת לנרות שהוא מדליק כרגע[11]. מכל מקום, מי שמתקשה להתרכז בהדלקה ובאמירה בו-זמנית, רשאי לומר את הנוסח מיד לאחר גמר הדלקת כל הנרות[12].

מניין התיבות - בנוסח "הנרות הללו בנוסח "הנרות הללו" ישנן ל"ו (36) תיבות (מלבד שתי המילים "הנרות הללו"), כנגד ל"ו הנרות שמדליקים בסך הכול בכל שמונת ימי החנוכה. והכוונה בזה היא - שהנרות הללו - הם ל"ו. בנוסף, בשתי המילים "הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ" ישנן בדיוק 8 אותיות, כנגד שמונת ימי החנוכה. לפיכך, יש לדייק ולאומרו מתוך הסידור כפי הנוסח המקובל, כדי שלא להחסיר או להוסיף על מניין התיבות המכוון. (בנוסח אשכנז שיש בו יותר מ-ל"ו תיבות, מבואר בפוסקים שמניין התיבות המכוון הוא עד המילים "לראותם בלבד")[13].

מי שהדליק נרות חנוכה ושכח לברך קודם ההדלקה - עד מתי יכול לברך? ומה הדין אם שכח לברך "שהחיינו" בלילה הראשון - האם מותר לו לברך בלילה השני?

מי שהדליק נרות חנוכה ושכח לברך קודם ההדלקה, אם עדיין לא סיים להדליק את כל הנרות - יברך מיד את הברכות, וימשיך להדליק את שאר הנרות שעדיין לא הדליק[14].

נזכר לאחר שסיים להדליק את כל הנרות - יש הבדל בין הברכות השונות:

ברכת "להדליק נר" - אינו יכול לברך יותר שהרי אינה "עוברת לעשייתה".

אולם ברכת "שעשה ניסים" וברכת "שהחיינו" - רשאי לברך כל עוד הנרות דולקים בתוך חצי השעה הראשונה מההדלקה (כיוון שהן ברכות ההודאה והשבח על עצם הנס והזמן)[15]. אך אם נזכר אחר חצי שעה לא יברך יותר[16].

שכח לברך "שהחיינו" בלילה הראשון - בין אם טעה ובין אם לא היו לו נרות - יברך "שהחיינו" בלילה השני (או בכל לילה אחר שבו מדליק לראשונה) בשעת ההדלקה[17].

'מהדרין מן המהדרין'

מצוות הדלקת נרות חנוכה חביבה במיוחד על עם ישראל, ונהגו כולם לקיימה ברמת ההידור הגבוהה ביותר. שלא כבשאר המצוות שבהן יש שתי מדרגות (חובה והידור), בחנוכה ישנן שלוש מדרגות: עיקר הדין: הדלקת נר אחד בכל יום עבור כל בני הבית יחד. המהדרין: הדלקת נר אחד בכל יום לכל אחד מבני הבית (לדוגמה: ארבעה בני בית מדליקים ארבעה נרות בכל ימי החג). והמהדרין מן המהדרין: הדלקת נרות לפי מספר הימים. ונחלקו בזה התנאים (שבת כא, ב): לדעת בית שמאי פותחים והולכים (משמונה נרות ביום הראשון ועד לנר אחד באחרון), ואילו לדעת בית הלל - מוסיפים והולכים בכל יום נר אחד (נר אחד ביום הראשון ושמונה בשמיני), כדי לבטא את התעצמות הנס ("מעלין בקודש").

בדין 'מהדרין מן המהדרין' נחלקו הפוסקים:

למנהג בני ספרד: עיקר ההידור הוא הוספת הנרות לפי ימי החג. לכן, מדליקים חנוכייה אחת בלבד עבור כל הבית לפי מספר הימים (נר אחד ביום הראשון, שניים בשני וכן הלאה), וראש המשפחה הוא שמדליק עבור כולם.

אולם, למנהג בני אשכנז: ההידור כולל את הוספת הנרות בכל יום ("מוסיף והולך"), יחד עם ריבוי המדליקים

---

1 מכל מקום, כשאין עוברים ושבים - פרסום הנס לרבים אינו מעכב את גוף המצווה. לכן, גם מי שגר לבדו במקום שומם חייב להדליק נרות, כדי לזכור בעצמו את הנס.

2 שו"ע סימן תרעא סעיף א, ומשנ"ב שם ס"ק ג.

3 שו"ע סימן תרע סעיף א ומשנ"ב ס"ק ד.

4 משום שהנס היה כל יום ויום שהרי כל שמונה ימים הדליקו מן הפך, אבל שהחיינו הוא על הגעת הזמן וכבר בירך בתחילת הגעתו שהוא ליל ראשון, משנ"ב סימן תרעו ס"ק ג.

5 שו"ע ורמ"א סימן תרעו סעיפים א'-ב'.

6 שו"ע שם סעיף א', והובא בפוסקים כמה טעמים שלא אומרים של חנוכה כמו נר של שבת, א. משום שנר חנוכה אסור להשתמש לאורו, ולכן אומרים להדליק נר חנוכה להורות שהנר הוא רק למצוות חנוכה, משא"כ בנר של שבת שמותר להשתמש לאורו ועשוי לכל צורכנו, יש להפריד במילת של להודיע שאינו רק למצוות שבת, כן כתב השל"ה במסכת תמיד נר מצווה אות ז', ובשע"ת כאן אות א'. ב. כיון שבחנוכה אין לנו עוד מצוות מלבד הנר לכן אומרים נר חנוכה, משא"כ בשבת שיש לנו עוד מצוות כגון קידוש וסעודות שבת, לכן אומרים של שבת, שהנר הוא אחד ממצוות השבת, מחזיק ברכה הובא בשע"ת שם. ג. על פי הסוד מה שאומרים נר חנוכה הוא משום ר"ת נ"ח שהוא שם קדוש היוצא מפסוק "נוצר חסד לאלפים" (שמות לד, ז), כמבואר בשער הכוונות דרושי חג חנוכה דרוש א', ובכה"ח אות ט' כתב בשם הרוח חיים סק"ג שבכך נמצא סך י"ג תיבות בברכה, כנגד י"ג מידות של רחמים, וי"ג תיבות אלו הם רמז למה ששנינו (מסכת מידות פ"ב מ"ג) י"ג פרצות פרצו מלכי יון, וחזרו בית חשמונאים וגדרום, וגזרו כנגדן י"ג השתחוויות, חזו"ע עמוד קכה, וע"ע במהרש"א שבת קיט ע"א ד"ה בתליסר.

7 משנ"ב שם ס"ק א', וכתב עוד דאף שבמהרש"ל כתב לומר שלחנוכה במילה אחת מהטעמים שהוזכרו בהערה הקודמת מ"מ העולם לא מקפידים על זה, ויש מבני אשכנז שנוהגים כבני ספרד, וכדעת הגר"א במעשה רב אות קלא.

8 משנ"ב שם, חזו"ע עמוד קכו, ואף שהרבה גדולים אמרו לומר ובזמן הזה, לפי שאף בזמן הזה מתעורר אור העליון שנעשה הנס על ידו, כבר כתב החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב ס"ס י' שאף שהרמז גדול כבודו עטרה בראש כל אדם, אין לחוש לסודות שלא גילה רבינו האר"י ז"ל, ע"ש.

9 חזו"ע עמוד קכה- קכו בשם כמה פוסקים.

10 מטה משה סימן תתק"פ, משנ"ב שם.

11 משנ"ב שם ס"ק ח', חזו"ע עמוד קל.

12 משנ"ב שם וכה"ח בשם הפמ"ג, ובזה כוונת הנרות הללו על מה שהדליק.

13 משנ"ב שם, וכה"ח אותיות כח-ל, ובנוסח אשכנז יש יותר מל"ו תיבות, וביאר הסטייפלר אורחות רבינו ח"ג עמוד כב שמניין התיבות הוא עד אחר התיבות לראותם בלבד, ומשם ואילך אין זה עיקר הנוסח.

14 משנ"ב סימן תרעו ס"ק ד'.

15 משנ"ב שם, הגרעק"א מהדו"ת ס"ק יג.

16 הליכות מועד חנוכה פ"א הלכה ה', בביאור דברי המשנ"ב שלא יסתור דברי עצמו בס"ק ב' שכתב שלא יברך אחר ההדלקה, ובס"ק ד' כתב שיברך, וצ"ל שתוך חצי שעה מברך ואח"כ אינו מברך דאינם דולקים לעיקר המצווה, כמבואר בשו"ע סימן תרעב ס"ב.

17 שו"ע סימן תרעו סעיף א. ומשנ"ב שם ס"ק ב, ובשעה"צ

(חנוכיה לכל אחד מבני הבית). לכן, כל אחד מבני הבית מדליק חנוכייה משלו בברכה, ומוסיף בה נר בכל יום. מנהג זה כולל גם ילדים שהגיעו לגיל חינוך (בערך מגיל שש, כשהם מבינים את עניין המצווה וסיפור הנס). (שו"ע או"ח תרעא, ב)

מנהג הנשים (למנהג אשכנז): נשים נשואות אינן נוהגות להדליק בעצמן, שכן הדלקת הבעל פוטרת אותן מדין "אשתו כגופו". גם הבנות אינן נוהגות להדליק בעצמן, אך אם הן מעוניינות בכך - הן רשאיות להדליק בברכה.

לפי מנהג בני ספרד, שרק ראש המשפחה מדליק את החנוכייה ופוטר את כל בני הבית. האם מותר לתת לילד קטן להדליק את נרות התוספת של ימי החג (נרות ההידור) כדי לחנך אותו במצווה?

למנהג בני ספרד שרק ראש המשפחה מדליק את נרות החנוכה וכל בני הבית יוצאים ידי חובה בהדלקתו, נחלקו הפוסקים אם יוכל ליתן לקטן להדליק את שאר נרות ההידור:

דעת המחמירים: אין לתת לקטנים להדליק את נרות ההידור, מכיוון שילד קטן אינו יכול להוציא את שאר בני הבית ידי חובת המנהג[18]. ויש שהוסיפו שלכתחילה לא יתן אף לבניו הגדולים[19].

מאידך, דעת המקלים: מותר לכתחילה לתת את נרות ההידור לילדים קטנים שהגיעו לגיל חינוך (מגיל שש ומעלה), כדי להרגילם במצווה[20].

לגבי נר השמש: לכל הדעות מותר ואף ראוי לתת לילדים קטנים להדליק את השמש, שכן יש בו קצת מצווה וחינוך למצוות[21].

ילד או בחור מבני ספרד, הרוצה להדליק נרות חנוכה בפני עצמו האם רשאי לברך על הדלקה זו?

למנהג בני ספרד: מאחר שכל בני הבית יוצאים ידי חובה בהדלקת בעל הבית[22], הדלקה בנפרד בברכה אסורה משום "ברכה שאינה צריכה"[23]. לפיכך אם הקטן רוצה להדליק בפני עצמו, רשאי לעשות כן בחדר אחר, אך ההדלקה תיעשה ללא ברכה כלל.

אולם, למנהג בני אשכנז: המנהג הוא שכל אחד מבני הבית (ובכלל זה בנים קטנים שהגיעו לגיל חינוך - כבני שש ומעלה) מדליק חנוכייה משלו בברכה, מלבד נשים ובנות שיש נוהגות לצאת בהדלקת אב המשפחה[24].

הבנות (למנהג בני אשכנז) ושאר בני המשפחה (למנהג בני ספרד) היוצאים ידי חובה בהדלקתו של בעל הבית, האם חובה עליהם להיות נוכחים בזמן הברכה וההדלקה?

לכתחילה: ראוי ונכון שכל בני הבית יהיו נוכחים בשעת ההדלקה וישמעו את הברכות מפי ראש המשפחה, ובזה יוצאים ידי חובת כל הפוסקים, שהרי יש פוסקים שסוברים שמי שלא נכח בעת ההדלקה שנעשתה עבורו צריך לברך בעצמו את ברכות השבח ("שעשה ניסים" ו"שהחיינו") לכן, כשכולם נוכחים בשעת הברכה יוצאים בה לכל השיטות.

אולם, מעיקר הדין: גם אם לא נכחו בני הבית בשעת ההדלקה, אין להם לברך שוב כשישובו לביתם, מכיוון שיצאו כבר ידי חובתן בברכות ובהדלקה של בעל הבית[25].

מי שלא היה בביתו בנר ראשון של חנוכה מפני שהיה בדרכים, ובני ביתו הדליקו עבורו בברכה, האם רשאי לברך ברכת "שהחיינו" בלילה השני כאשר הוא מדליק בעצמו?

מעיקר הדין: מי שהדליקו עבורו נרות בביתו בלילה הראשון, יצא ידי חובתו הן בעצם ההדלקה והן בברכות. על כן, כאשר הוא מדליק בעצמו בלילה השני, אין לו לברך ברכת "שהחיינו"[26].

מכל מקום, מאחר שיש חולקים הסוברים שצריך לברך "שהחיינו" בפעם הראשונה שמדליק בעצמו[27], טוב שמי שלא נכח בהדלקה ישתדל לכל הפחות לשמוע ברכת "שהחיינו" בלילה הראשון ממי שמחוייב בכך.

כמו כן, בחורי ישיבות מבני ספרד יכוונו לצאת בברכת "שהחיינו" של הדלקת הנרות בית המדרש[28].

מי שהגיע לביתו בשעת לילה מאוחרת ובני המשפחה כבר ישנים, האם יש צורך להעירם לצורך ההדלקה, או שמא ניתן להדליק ביחידות בברכה?

מעיקר הדין: אם אין אפשרות להעיר איש מבני המשפחה, או שהדבר כרוך בצער, יש להדליק את הנרות בברכה ביחידות, שכן עצם ההדלקה בבית מיועדת לפרסום הנס, גם כאשר המדליק נמצא לבדו.

מכל מקום, לכתחילה, אם ניתן להעיר אחד או שניים מבני הבית כדי שיהיו נוכחים וישמעו את הברכות, יש לעשות כן, ובכך יתקיים פרסום הנס לבני הבית[29].

האם מותר לאכול לפני הדלקת נרות חנוכה, וממתי בדיוק מתחיל זמן האיסור?

איסור אכילת קבע: חל איסור לאכול אכילת קבע (כגון לחם או מיני מאפה בשיעור העולה על כביצה - כ-54 גרם) קודם הדלקת הנרות, שמא יימשך בסעודתו וישכח להדליק בזמן.

היתר אכילת ארעי: לעומת זאת, אכילת ארעי (כגון פת או מיני מאפה פחות מ-54 גרם) או פירות, ירקות ושתייה - מותרים ללא הגבלה[30].

יש להחמיר שלא לאכול סעודת קבע החל מחצי שעה קודם זמן הדלקת הנרות[31]. אף אם התחיל לאכול קודם לכן בהיתר, ברגע שהגיע זמן ההדלקה עצמו - עליו להפסיק את אכילתו (אפילו אכילת ארעי) ולהדליק מיד, מפני חשיבות פרסום הנס בזמן ההדלקה[32].

כאשר אב המשפחה מתעכב מלהגיע לביתו בזמן הדלקת נרות חנוכה, ובני הבית מעוניינים לאכול ארוחת ערב - האם הם רשאים לאכול קודם ההדלקה? ומה הדין כאשר האב עצמו ממתין לבואם ומבקש לאכול בינתיים?

איסור האכילה קודם ההדלקה חל על המדליק עצמו בלבד. לפיכך, כאשר האב הוא המדליק והוא מתעכב, רשאים בני הבית לאכול אפילו סעודת קבע גם כשהגיע זמן ההדלקה[33]. (ויש מחמירים[34]).

אב שממתין לבני הבית כדי שיהיו נוכחים בהדלקה ורוצה לאכול סעודת קבע בינתיים - יש פוסקים המקלים בכך, בתנאי שימנה "שומר" (כגון שיבקש מאדם אחר שיזכיר לו, או שיפעיל שעון מעורר) שיבטיח שידליק מיד כשמגיעה השעה[35].

אלמנה או גרושה המדליקה לעצמה - דינה ככל מדליק, ואסור לה לאכול סעודת קבע קודם ההדלקה.

מקום הדלקת נרות חנוכה

יסוד מצוות הדלקת נרות חנוכה מבוסס על מצוות "פרסום הנס". בברייתא במסכת שבת (כא ע"ב) נקבעו המקומות המיועדים להדלקה כפי תנאי המגורים והזמן: עיקר המצווה: להניח את הנר בפתח הבית מבחוץ. הדר בעלייה (בקומות העליונות): מניחה בחלון הסמוך לרשות הרבים. בשעת הסכנה: מניחה על שולחנו בתוך הבית.

פתח הבית או פתח החצר

בביאור המושג "פתח ביתו מבחוץ" נחלקו גדולי הראשונים בבית שיש לפניו חצר: שיטת רש"י: עיקר הדגש הוא על הבית עצמו, ולפיכך מדליקים בפתח הבית הפונה לחצר, ולא בפתח החצר הפונה לרשות הרבים. ומאידך, שיטת התוספות: עיקר העניין הוא פרסום הנס לעוברים ושבים ברשות הרבים, ולפיכך יש להניח את החנוכייה בפתח החצר הפתוחה לרשות הרבים.

להלכה: מרן השולחן ערוך (סימן תרע"א, סעיף ה) פסק כדעת התוספות, שמי שיש לו חצר לפני ביתו מניח את הנרות בפתח החצר הסמוך לרשות הרבים.

מנהג ההדלקה בתוך הבית

בתקופות שבהן גזרו הגויים גזירות על קיום המצוות ("שעת הסכנה"), תיקנו חכמים להדליק בתוך הבית פנימה. עם השנים נהגו רבים להמשיך ולהדליק בתוך הבית, אם מחמת החשש שמא תחזור הסכנה ואם מחמת קשיי מזג האוויר והרוחות.

בזמננו שניתן להדליק בחוץ ללא חשש, נכון וראוי לכל אדם להשתדל ולהשיג כלי זכוכית המגן על הנרות מפני הרוח, על מנת לקיים את המצווה כתיקונה בפתח הבית או החצר, ולהדר בפרסום הנס כפי תקנת חכמים המקורית.

היכן צריכים להדליק נרות חנוכה דיירים המתגוררים בבניין מגורים משותף, וכיצד נכון לבחור את החלון המתאים ביותר להדלקה?

הדיירים בבניין מגורים משותף מדליקים בחלון ביתם הפונה לרשות הרבים, שכן בזה מתקיים פרסום הנס הן לעוברים ושבים והן לבני הבית. (חדר המדרגות בבניינים של ימינו אינו נחשב כ"חצר" המקורית)[36].

הנוהגים להדליק בפתח הבניין למטה (הפונה לרשות הרבים), או בפתח הדירה מבפנים בטפח הסמוך לפתח[37] (פי שנוהגים בקהילות החסידים) - ימשיכו במנהג אבותם[38].

כאשר מדליקים בחלון, יש לבחור בחלון שבו יש את פרסום הנס הגדול ביותר לרבים. כמו כן, אם יש כמה חלונות הפונים לרשות הרבים, ואחד מהם נמוך מעשרה טפחים מריצפת הבית (כ-80 ס"מ) - נכון להעדיף להדליק בו[39]. (מדידת הגובה נעשית מריצפת הבית ועד לגובה הלהבות עצמן[40]).

כיצד ינהג מי שמתגורר בקומה גבוהה בבניין מגורים (קומה רביעית ומעלה, שגובהה למעלה מ-20 אמה - כ-9.60 מטרים מרשות הרבים) - האם יניח את החנוכייה בחלון ביתו או בפתח הדירה מבפנים?

הדלקה בגובה של למעלה מ-20 אמה (כ-9.60 מטרים) מקרקע רשות הרבים אינה מועילה לפרסום הנס עבור העוברים ושבים ברחוב, לפי שאין עין אדם שולטת בגובה זה.

אולם, אם יש ממול החלון בניינים נוספים שדייריהם יכולים לראות את הנרות בבירור - יש להדליק בחלון, גם אם הוא נמצא בגובה רב מרשות הרבים, שכן מתקיים בזה "פרסום הנס" לדיירי הבניינים הסמוכים לו ממול[41].

כשאין בניינים סמוכים: אם אין מול החלון בניינים הרואים את הנרות - יניח את החנוכייה בתוך הבית בפתח ביתו מבפנים, בטפח הסמוך לפתח מצד שמאל של הנכנס[42].

הקפה במצוות: בהדלקה בפתח הבית מבפנים זוכה האדם להתעטף במצוות[43] - המזוזה מימינו, החנוכייה משמאלו, והוא מצויין בציצית[44].

ס"ק ג' כתב להסתפק אם ארע כן בליל שמיני וממילא יתבטל לגמרי מברכת שהחיינו אם יוכל לברך על עיצומו של יום, ולמעשה סב"ל, חזו"ע עמוד קלז.

18 בא"ח פרשת וישב סי"ח, אור לציון ח"ד עמוד רלט. דכשם שקטן לא מוציא גדול בנרות החיוב וכסתם מרן בסימן תרעה ס"ג, ה"ה דלא מוציאו בנרות ההידור, ובפרט דהמנהג אצל כולם להדליק את נרות ההידור לא יוכל לומר שאינו רוצה להיות מן המהדרין, דנעשה מחויב מחמת המנהג.

19 וכפי שכתב המשנ"ב סימן תרעא ס"ק מ"ח-מט.

20 הגר"ח פלאג'י בספר מועד לכל חי סימן כז אות לו, חזו"ע עמוד כא, כיון שלדעת הי"א בסימן תרעה ס"ג קטן מוציא גדול אף בנר החיוב, הרי שניתן לסמוך על דעה זו בנרות ההידור.

21 בא"ח ואור לציון שם.

22 שו"ע סימן תרעא סעיף ב.

23 כמבואר בב"י סימן תרע"ז ד"ה כתב תרומת הדשן. וביאר זאת הברכי יוסף סימן תרעז אות ב דבני הבית יוצאים בהדלקת בעל הבית אף אם לא מכוונים כלל, דפטורים בהדלקת הבית ואינו תלוי כלל ברצונם ובכוונתם של בני הבית.

24 רמ"א סימן תרעא סעיף ב, ומשנ"ב שם.

25 שו"ע סימן תרעו סעיף ג' שדווקא באין מדליקים עליו בביתו, משנ"ב ס"ק ו, כה"ח אות כד.

26 מג"א סק"ב, משנ"ב שם ס"ק ז, מחב"ר (ס"ק ג), ובכה"ח (אות כז).

27 ב"ח, פר"ח סימן תרעו סעיף א', שו"ת רבבות אפרים חלק ו' סימן תי פסקי הלכות מהרב אלישיב אות ה', חזו"ע עמוד קלח, וטעמם שברכת שהחיינו היא על הזמן, והרי כבר ברכות הנהנין דבעינן שמיעה וכוונה. ועוד שברכת שהחיינו היא חובת הגוף ולא מהני בה שליחות ועיי"ש עוד טעמים לזה. ולפי"ז הוא הדין היפכא שאם אשתו או בניו לא נוכחו בשעת ההדלקה של לילה ראשון, שיברכו הם בזמן ההדלקה של נר שני שהחיינו.

28 ויכוונו לצאת גם בברכת שעשה ניסים, מטעם המבואר בשאלה הקודמת.

29 חזו"ע עמוד סב- סד.

30 משנ"ב סימן תרעב ס"ק י'.

31 שעה"צ שם ס"ק יד.

32 שו"ת מהרש"ל סימן פה, משנ"ב שם, שעה"צ אותיות יד-טו, חזו"ע עמוד סח, הליכות שלמה עמוד רצט סק"ו. מטעם דחיישינן לפוסקים דזמן ההדלקה הוא רק בחצי שעה הראשונה, וכיון שאין שהות פוסק אף בדרבנן, ובפרט כאן שיש פרסומי ניסא.

33 חזו"ע שם, פסקי שמועות חנוכה עמוד צח בשם הגרי"ש אלישיב, הגר"ש וואזנר בקובץ שו"ת מבית לוי ח"י עמוד כב, הגר"ח קנייבסקי תורת המועדים סק"ט.

34 הגרש"ז אויערבך הליכות שלמה עמוד רצט, חוט שני עמוד שיח, שו"ת בצל החכמה ח"ד סימן נח.

35 שו"ת שבט הלוי חלק יא סימן קסג אות א'.

36 שו"ע סימן תרעא סעיף ה. משנ"ב ס"ק לח. דעת החזו"א שחדרי המדריגות שלנו אין להם דין חצר כיון שהם משמשים רק למעבר ולנוי ולא לשימושים משותפים כמו כביסה בישול כפי שהיתה החצר משמשת בזמנם. הובא באורחות רבינו ח"ג עמוד ג'. וכ"פ באור לציון עמוד רמ"ג ובחזו"ע עמוד לה.

37 שיבולי הלקט סימן קפה כתב בשם בעל העיטור שאחרי שנהגו בזמן הסכנה, כך נשאר המנהג עד עתה. וכ"מ באור זרוע ח"ב סימן שכג שכן היה המנהג אף שלא בזמן הסכנה. וכ"נ בדברי הרמ"א סימן תרעא סעיף ז וסעיף ח. ובשו"ת מנחת יצחק ח"ו סימן סו, האריך להצדיק מנהג זה. ובחזו"ע עמודים לז לח הביא סימוכין למנהג זה אף שפסק למעשה להדליק בחלון. וכן נהגו במקהלות החסידים להדליק בטפח הסמוך לפתח מפנים.

38 הגרש"ז אויערבך הליכות שלמה עמוד רעא אות ז. שו"ת מנחת יצחק שם. חזו"ע עמוד לז.

39 כמבואר בשו"ע סימן תרעא סעיף ו.

40 מדידת הגובה תיעשה מהריצפה עד ללהבות ולא עד למנורה או לנרות. שעה"צ אות לג, כה"ח אות נב

41 חזו"ע עמוד לט. שבט הלוי ח"ד סימן סה. אורל"צ עמוד רמה. ויש חולקין וסוברים שאין זה פירסומי ניסא, משום שדין הבניינים כרשות היחיד רבים, ולא כרשות הרבים. חוט שני עמוד שז. הגרי"ש אלישיב הובא בטובך יביעו ח"ב בסופו הלכות שכנים תשובה לו.

42 שעה"צ אות מב. חזו"ע עמוד לט. אורל"צ עמוד רמג.

43 משנ"ב ס"ק לג.

44 בשו"ת מהרי"ל סי' מ' הביא בשם שאילתות דרב אחאי: "מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל ובעל הבית בטלית מצוייצת עובר ביניהם לקיים החוט המשולש לא במהרה ינתק".